

Педагоги Якутии

Айымньыга өс хоһооннор туттуллар оруоллара

(А.И.Софронов – Алампа драматической айымньыларынан).

(тезис)

Толордо: Парфенова Наталия Петровна,

Бэрдьигэстээх улуустаабы гимназиятын

саха тылын уонна литературатын учуутала

2020 с.

Үгүс саха суруйааччылары айымныларыгар өс хоһоону тутталлара бэлиэтэнэр. Саха өс хоһооно суолтата киэн, саха норуотун олобун араас өттүн барытын хабар. Өс хоһоону үлэхит норуот айар, ол иһин кыайылаах-хотуулаах үлэ, сытыы-мындыр өй үрдүктүк сыаналанар, үтүө майгы-сигили, сыһыан мэлдьи хайҕанар, убаастанар, баттабыл-атаҕастабыл, буруй-сэмэ, содур быһыы сэмэлэнэр. Онон өс хоһоонноро үөрэтэр, биллэрэр, киһини үчүгэйгэ, итэҕэһи, алҕаһы, буруйу сэмэлииргэ, көннөрөргө үөрэтэр.

Ону таһынан өс хоһоонноро саамай интириэһинэй фольклор жанра буолаллар. Тыл үөрэхтээхтэрэ, учуонайдар күн бүгүнгэ диэри ырыталлар.

Алампа драмаларыгар, психологическай кэпсээннэригэр киһи дьылҕатын, олох туһунан норуот философиятыгар олобурбут анаарыытын, көрүүтүн киллэрбитэ, сизэр-майгы туһунан өйдөбүллэрин түмүтэ.

Алампа айымныылара фольклорга диринник тирэҕирэр. Өксөкүлээх уонна Алампа айар үлэлэрин төрүөт төрдүнэн норуоттарын сүүһүнэн сылларга мунньуллубут уус-уран өйө-санаата, духовнай нэһилиэстибэтэ буолбута. Ол иһин, биһиги үлэбитигэр Анемподист Иванович Софронов драматическай айымныыларыттан өс хоһооннору булан, наардаан, ырытан көрөргө холоннубут.

Үлэ сыала: А.И.Софронов – Алампа драматическай айымныыларыгар өс хоһоонноро туттуллар оруолларын булуу.

Үлэм соруктара:

- 1) Өс хоһооннору үөрэтии;
- 2) А.И. Софронов – Алампа айымныыларын ааҕыы;
- 3) А.И. Софронов – Алампа айымныыларыгар өс хоһооннору булуу.

Үлэ тоҕоһо. А.И. Софронов – Алампа айымныыларын тылын баайын көрүү.

Үлэ сонуна: А.И. Софронов – Алампа драматической айымньыларыгар өс хоһоонноро туттуллар оруолларын үөрэтии, ырытыы.

Үлэ объёга: А.И. Софронов – Алампа драматической айымньылары.

Үлэ предметэ: өс хоһооннор.

Туттуллубут ньыма:

- матырыйаалы булуу;
- хомуллубут матырыйаалы наардааһын;
- өс хоһооннор хомуруунньуктары ырытыы;
- өс хоһооннору тэннээн, ырытан көрүү.

Өс хоһоонноро – норуот тылынан айымньытын биир баай көрүнгэ (жанра). Бу өйдөбүл икки тылтан турар: өс уонна хоһоон. Өс диэн түүрк омуктар сөс, сүз диэн тыллара инники дорҕооно түһэн биһиэхэ билингэ диэри тийэн кэлбит. Саха билингни тылыгар үксүгэр атын тыллары кытта хоһулаһар сомоҕо тыллары: тыл-өс, өс киирбэх, өс күөрсүнэ үөскэтэр, эбэтэр фольклор айымньыларыгар туттуллар (холобур, өс эт, эбэтэр өскүн кэпсээ). Өс диэн тыл итини таһынан үгэс, абыычай диэн суолтатыгар туттуллар. Холобур: «бу дойду дьонун өһө маннык» диэн этиллэр.

Оттон хоһоон – саха билингни тылыгар литературнай термин; атын тыллары кытта холбостоһуна, араас суолталаах сомоҕо өйдөбүллэр үөскүүллэр. А.Е.Кулаковскай «өс хоһооно» диэни нууччалыы «гармония слова» диэн өйдөбүлгэ чугаһатар. Дьон-сэргэ олоһун-дьаһаһын үөрүйэбин кылгастык түмүктээн, тойонноон, үөрэтэн этиини өс хоһооно дэнэр. Өс хоһоонугар санааны толору этиллэр: «Арыы үрдүгэр уу дагдайбат, кырдык үрдүгэр сымыйа ыттыбат», «Онно суохха оннооһор от хамнаабат». Оттон өс номоҕо диэн биирдии предметтэри эбэтэр көстүүлэри дьүһүннээн биэрэр

сиппэтэх этиилэри ааттанар: «Бэлэнигэр биэс иннэлээх», «Килэгир харах, көндөй көбүс».

Сахалар: «Өс хоһооно – өбүгэ номоҕо», - дииллэр. Ол аата өс хоһооно бэрт былыргыттан утумнаан үөскээбитин уһугулаан бэлиэтииллэр. Өс хоһооно – киһи олоҕун аргыһа. Өс хоһооно кырдьыгы-сымыйаны, учугэйи-куһаҕаны тойонноон биэрэр. Кылгас ох тылынан бигэргэтэр, ону таһынан кэпсэтиигэ да, сурукка да кизгэл буолар. Саха өһүн хоһоонугар бэргэн психологической кэтээн көрүүлэр тумуктэрэ дэлэйдэр : «Сүрэбэ суох сүүс сүбэлээх», «Акаары ахсым, киһиргэс кизбиримтиэ», «Тыла мүөттээх, сүрэбэ муустаах», «Мэник топпутун сир уйбат», о.д.а. Ол эрэри, өс хоһоонноругар үөрэтэр, иитэр, такайар өртө баһыйар үгүс. Ону биһиги бэрт судургутук «**норуот сэрэтэр**», «**норуот сүбэлиир**», «**норуот сэмэлиир**» диэн үс бөлөххө арааран өйдүүбүт.

Куһаҕан быһыыттан, алҕас туттууттан сэрэтэллэр: «Атаҕастыбын диэн атаххыттан ыллараайаххын», «Киһиргиибин диэн кирсинг быстаарай», «Куоппут ситилибэт», о.д.а.

Сүбэлиир өс хоһоонноро да дэлэйдэр: «Аһыйах тыл минньигэс, элбэх тыл сымсах», «Айан аргыһы таптыыр», «Аччыгы аһат, тонмуту ириэр», «Дьонноох киһи тутайбат», «Үчүгэй майгын - көтөр кынатын», о.д.а.

Норуот бэйэтин өһүн хоһоонугар сэмэлиирэ үгүстүк иһиллэр: «Күөххэ көппүт, бэлэмнэ бэрт», «Саһыл курдук ньыланнас, ыт курдук ырдырҕас», «Сиик хоту сигилилээх, салгын хоту санаалаах», «Харыйаны таннары соспут курдук», о.д.а. Маннык этиилэр куһаҕан кэмэлдьилээххэ сытыытык тийээннэр, устунан даҕайаллар, хаһан да умнуллубат курдук кэһэлтэнэн буолаллар.

Педагогической номохтоох өс хоһоонноруттан сизэр-майгы итиллиитигэр хайысхалаах ордук элбэх. Олор кылыс этии күүһүнэн киһиэхэ бэрт наадалаах хаачыстыбалары иитэргэ көмөлөһөллөр. Оннуктарынан

төрөөбүт дойдуга уонна үлэбэ таптала, кырдыксыт уонна чиэһинэй быһыыны, доборго, кэргэннэ учугэй сыһыаны, харыстанһан уонна кичээни буолууну, эр санаалаах уонна өстөөххө эйэлэспэт хааны иитэр сүүһүнэн өс хоһооноро бааллар: «Аан дойду ахтылһаннаах, бар дьон санабыллаах», «Үлэни хаһааныма, аһы хаһаан», «Кырдык көмүстээбэр күндү», «Үтүө киһи үгүс добордоох», «Үтүө киһи биир тыллаах», о.д.а. Өс хоһоонорун олох араас көстүүлэрин көрдөрөллөрүнэн наардаатахха эрэ, кинилэр суолталара, норуот тус-туспа общественной көстүүлэр тустарынан тугу этэрэ арылхайдык көстөр.

Өс хоһоонорун сүрүн уратытынан кини туспа айымны быһыытынан сылдыбакка, норуот кэпсэтиитигэр, сурукка, уус-уран айымныга киллэриллэн туттуллара буолар. Дьон былыр-былыргыттан айбыт муудараны быһыытынан өс хоһоонун туттан, эппит санааны бигэргэтиллэр, үтүөнү-үчүгэйи хайһанар, түктэрини сэмэлэнэр. Өс хоһоонунан олох араас көстүүлэригэр, дьон туттар майгыларыгар сыана бэриллэр [3].

Өс хоһоонорун сүрүн уратытынан кини туспа айымны быһыытынан сылдыбакка, норуот кэпсэтиитигэр, сурукка, уус-уран айымныга киллэриллэн туттуллара буолар. Дьон былыр-былыргыттан айбыт муудараны быһыытынан өс хоһоонун туттан, эппит санааны бигэргэтиллэр, үтүөнү-үчүгэйи хайһанар, түктэрини сэмэлэнэр. Өс хоһоонунан олох араас көстүүлэригэр, дьон туттар майгыларыгар сыана бэриллэр [3].

А.И. Софронов – саха драматургиятын төрүттээчи. Драма (суолтата греч. – хамсаанын (действие) – уус-уран литература көрүннэриттэн саамай уустуктара. Драматическай айымны сүрүн бэлиэтэ – быһыы-майгы бу буола турар курдук конфликт нөҥүө уонна диалог форматынан бэриллэр. Сүннүүнэн, сценаҕа туруорулларга анаан суруллар. Конфлига сытыы буолар. Ааптар тыла (ремарка) сүрүн суолтаны ылар. Геройдар бэйэлэрэ бэйэлэрин дьайыыларынан, тылларынан-өстөрүнэн характеристикаланаллар. Драмаҕа суруллар олох көстүүлэрэ ааптар позициятын көрдөрөллөр [9, с.7]..

Алампа драмаларыгар, психологической кэпсээннэригэр киһи дьылбатын, олох туһунан норуот философиятыгар олобурбут анаарытын, көрүүтүн киллэрбитэ, сир-майгы туһунан өйдөбүллэрин түмүтэ.

Алампа айымньылары фольклорго диринник тирэбирэр. Өксөкүлээх уонна Алампа айар үлэлэрин төрүөт төрдүнэн норуоттарын сүүһүнэн сылларга мунньулубут уус-уран өйө-санаата, духовнай нэһилиэстибэтэ буолбута. Ол иһин, биһиги үлэбитигэр Анемподист Иванович Софронов драматической айымньыларыттан өс хоһооннору булан, наардаан, ырытан көрөргө холоннубут.

Биһиги Анемподист Иванович Софронов икки драматической айымньытын ылан көрдүбүт «Олох оонньуура» уонна «Дьаданы Дьаакып». Уопсайа 23 өс хоһоонун буллубут.

№	А.И. Софронов айымньыларыттан өс хоһоонноро	Вариациялара	Ким тылларай	Туттуллар эйгэтэ	Тиэкискэ суолтата
“Олох оонньуура”					
1	<i>Дьол хараба суох</i>		Уйбаан	Эмискэ кэлэр үөрүүтэ	үөрүү
2	“Хойутаабыт киһи обуһун кутуругун быһан сиэтин”	1.«Эрдэ турбут чыычаах тумсун соттор, хойутаан турбут – харабын хастар». 2.«Обуһун кутуругун быһан сиэ».	Өрүүнэ	1. Үлэ-хамнас өс хоһооно. 2.Олох-дьаһах, кэргэн.	Малааһыны куоттарбытын бэйэн буруйун
3	“Тыала суохха мас хамсаабат”	1.«Тыала суохха мас хамсаабат, уота суохха буруо тахсыбат». 2. «Тыала суохха мас хамсаабат».	Дьэкиим	1.Ол бу көстүү бэйэ-бэйэттэн тутулуктааба. 2.Олоххо-дьаһахха сыһыаннаах.	Анаардас баай эрэ баттаабат буолуо ээ, баттыыр бажалаах буоллабына, дьаданы да киһи син киһини булан баттыыра буолуо ээ.

4	«Истибитим эрэ иһим айдаана, көрбүтүм эрэ күөмэй көйүүтэ»		Болтоһо		Дойдубуттан туран дьол көрдөһө сылдыбын.
5	“Бу дойдуга үөскээбит киһи туохха да хараҕа туолбат. Арай иинин буоругар туолар”.	1.«Баай хараҕа иинин да буоругар туолбат». 2. «Баай хараҕа иинин буоругар туолар»	Дьэжиим	1.Араҕа арааһын көстүүтэ. 2.Баай, кылаассабай охсуһуу туһунан.	. Хайдах ити курдук санаалаах киһи эбитэ буолла
6	«Баайга иһимэ суох үүсээни эбит»	-	Дьэжиим	-	Ити былыр Сүллүгэс Сүөдэр оҕонньор бэйэтэ айаҕар амтаннаабы аһаабакка, санныгар бүтүн таһаһы танныбакка, кыра дьону баттаан, атаҕастаан туран баай мунһан уолугар Болтоһоҕо хаалларбыта. Онтукатын Болтоһо толору биир сылга тиэрпэтэҕэ, чалбах уутун курдук уолан хаалта
7	“Сүтүктээх сүүс айыылаах”.	“Сүтүктээх сүүс айыылаах, уорбут биир аньыылаах”	Кууһума	Сүтүк.	Кырдьыккын, сымыйабын суукка тийэн ыраастанаар.
8	«Көтөр кынаттаах түүтүн эриэнэ таһыгар, киһи эриэнэ иһигэр”	1.«Киһи эриэнэ иһигэр, сүөһү эриэнэ таһыгар». 2. «Иһэ эриэн үөн, таһа тангара чүмэчитэ”. 3. “Иһэ эриэн, таһа талба”.	Сэмэн	1.Киһи, кини майгыта-сигилитэ. 2.Араҕа арааһын көстүүтэ. 3.«Куһаҕан киһи».	Ылбыт даа буоллабына, ампаарыгар, умуһаҕар укпатах киһи буолуо ээ. Ок-сиэ!
9	“Өлөр, алдьанар быаҕа абааһы имнэниэ дуо”.	1.«Өлүү быгалаах, сор суоллаах».	Маабыра	1.Эрэй-мун, Кыһыы-аба.	Уорбут даа буоллабына, миигиттэн

					кистиэ суох этэ ээ. Ама уорбут үһүө.
10	“Дьахтар барахсан санаата аһынааҕар кылгас”.	«Дьахтар өйө аһынааҕар кылгас»	Дьэкиим	Олох-дьаһах, кэргэн.	Кэлэйиини, сэнээһини көрдөрөр
11	“Ханна ойуун элбэҕий да, онно өлүү-сүтүү үксүүр, ханна суут-сокуон баарый да, онно сымыйа элбиир”.	-	Дьэкиим	-	-
12	“Куһаҕан учугэйэ суох буолбат”.	1.«Куһаҕаннаах үчүгэй куустуһа сылдьар» 2.«Куһаҕаннаах үчүгэй куустуспутунан сылдьаллар»	Дьэкиим	1.Олоххо-дьаһахха сыһыаннаах. 2.Ол-бу көстүү үчүгэй, куһаҕан өттө.	Тукаам, сымыйа суолга тыгла иннэн баран эрэбин (балыйбы)
13	“Тыала да суохха хамныра кэллэбинэ хамныр эбит”.	-	Дьэкиим	-	хомойуу
14	«Киһи тыла инмит киһитэ киһи буолбат».	1.Киһи тыла – ох. 2.Бар дьон тыла – ох, санаата – батас.	Дьэкиим.	1.Тыл-өс, сана-инэ.	Хомойон үөрэтэн
15	Кырыыстаах кыраабытын, тыллаах эппитин курдук буолара.	«Тыллаах эппитин, кырыыстаах кыраабытын курдук»	Өрүүнэ	Киһи, кини майгыта-сигилитэ.	Кэмсинии, ытааһын-соҕоһун
16	Тойон танара оноһуута кытаанах.	“Чыныс хаан ыйааҕа, одун хаан оноһуута”	Өрүүнэ	Киһи, кини майгыта-сигилитэ.	
17	Мун маһы кэрийбэт, киһини булар	«Мун маһы кэрийбэт, киһини кэрийэр»	Өрүүнэ	Эрэй-мун. Кыһы-аба.	
18	Бар диэбиккэ кэллэбэ дии.	1.«Аҕал» диэтэххэ антах хайыһар, «ыл» диэтэххэ ымас гынар, «кулу» диэтэххэ курус гынар, «мэ» диэтэххэ мичис гынар”. 2. «Бар» диэтэххэ кэлэр, «кэл» диэтэххэ барар	Дьаакып	1.Араҕа арааһын көстүүтэ. 2.Кин өсөһүү.	көмүскэнии

		киһи”			
19	Биир сымыыт ханна сытыйбатаҕай, биир уол оҕо ханна өлбөтөбөй!	1.«Биир сымыыт ханна сытыйбатай!». 2. «Уол оҕо ханна өлбөтөй?», «Биир сымыыт ханна сытыйбатаҕай?». 3. «Биир сымыыт ханна сытыйбатай, биир уол ханна төрөөн өлбөтөй?».	Ньукулай	1.Олох-дьяаһах, кэргэн. 2.3. Араҥа арааһын көстүүтэ.	Киһиргэнии, өттөнүү
20	Аҥаара күрдьэх маһа, аҥаара танара маһа.	-	Дьаакып	-	Сэнэнии
21	Суохтан соролоон, дьадангыттан саралаан, сатыыттан тайабын, аттаахтан кымньыытын ылан.	1.«Аттаахтан кымньыытын ылар, сатыыттан тайабын ылар киһи. 2.“Доболонгон тайабын, умнаһыттан халаабыһын былдьыыр”	Ньукулай	1.Араҥа арааһын көстүүтэ. 2. Араҥа арааһын көстүүтэ.	Сэмэлээһин, абарыы, ордубурҕааһын
22	Бил баһыттан сытыйбыт.	“Бил баһыттан сытыйарын курдук”.	Ньукулай	Ол-бу көстүү үчүгэй, куһаҕан өттө.	
23	Үрүҥ былыты хара былыт сабарын курдук.		Ньукулай		Куһаҕаны кыайбыт суох

Алампа бу икки драматической айымньыларыгар саха дьаданытын үйэ саҕаланытынааҕы ыарахан, батталлаах олоҕун чахчылаахтык арыйбыт, оччотооҕу общественной тутулу, патриархальной-феодальной олох хаалынньыг быһыытын сытытык кириитикэлээбит, бэйэтин кэминээбитин боппуруостары сытытык хаппыт. Кини саха дьахтарын ыар дьылҕатын, кини көнүлүн, сырдыкка дьулуһуутун, урукку олох батталын, холуобунай ссыылка дьонно-сэргэбэ аҕалар иэдээнин сырдаппыт.

Алампа бу драмаларыгар хатыламмат характердаах, уһулуччу күүстээх геройдардаах. Уобарастар айымньы былаһын тухары сайдаллар. Манна

саамай чабылхай, өйгө-санаага хатанар героиа Дьаданы Дьаакып. Кини бэйэтин иннин санаабакка, бар дьонун кыһалбатын кыһалга оностубут киһи. Олох сайдар суола – үөрэх эбит диэн санаага киирэр, уолун Мэхээлэни үөрэттэрэ ыытар. Ол эрээри Мэхээлэ үөрэбин бүтэрэн кэлэригэр, дьон олобун тупсарар , ыччат дьону үөрэтэр сырдык санаалаах, онтон олох ыарахаттарын көрсөн санаата уларыар. Баайтан олох тупсар тустаах диэн санааланар, бүтэһигэр төрөппүт абатын таннараар.

Биһиги өс хоһоон айымньыга оруолун туһунан көрүүбүт манньк:

1. Өс хоһооно айымньы тиэкиһигэр сытыытык киирэр, геройдар этиилэрин күүһүрдэр, киэргэтэр күүстээх. Холобур: *«Малааһыны куоттарбытын бэйэн буруйун **Хойутаабыт киһи обуһун кутуругун быһан сизтин** диэн өс хоһооно баар, синньэ тахсыахтаабар, мань кэлэн сизбитэ буола түс». “Дьэкиим (мас кыһа олорор). Уйбаан муода киһи добор, бэбэһээ киэһэ суха уларса сылдьан таарыйбытым, байымаары гыннабым диэн кыыһыра турур ээ. Хайдах ити курдук санаалаах киһи эбитэ буолла <...> **Бу дойдуга үөскээбит киһи туохха да хараба туолбат. Арай иинин буоругар туолар** диэн өс хоһооно баар”.*
2. Үгүс өс хоһоонноро норуокка үчүгэйдик биллэр көрүнгүнэринэн киирбиттэр. Холобур, *«Бэйи эрэ, **дьол хараба суох** буолар диэн өс хоһооно баар, аны мин байар оноруубар дохуоттарын-үптэрин бырабан барбыттара буолаарай... Киһи эрэ түбэһэ көрбөтөр туох буолуой...”. “**Сүтүктээх сүүс айыылаах** диэн өс хоһооно баар. Мин дабаны эйиһигни атабастаан баайсан этэбин дии санаабанпын”.* *“Сэмэн (тахсаары туран уоһун кытта). Ылбыт даа буоллабына, ампаарыгар, умуһабар укпатах киһи буолуо ээ. Ок-сиз! **Көтөр кынаттаах түүтүн эриэнэ таһыгар, киһи эриэнэ иһигэр** буолар диэн кырдык даа буолар эбит...”.*

3. Өс хоһоонноро герой характерын, өйүн-санаатын, буола турар көстүүгэ тус санаатын арийаллар. Холобур, Дьэкиим көнө-ыраас майгылаах киһи буоларын, олоххо тардыһытын, оҕотун сөпкө иитэрэ көстөр *«Тукаам, сымыйа суолга тыгла иһнэн баран эрэбин <...> Куһаҕан учугэйэ суох буолбат. Биһиги даҕаны үчүгэйбит кэлиэ <...> Кими да кытта иирсибэт буол. Тыала суохха мас хамсаабат, тытыспат буоллахха, ким да тыыппат»*.
4. Сорох өс хоһоонноро тизкискэ сөп түбэһиннэрэн уларытыллан киирбиттэр, *«Болтоһо. Дойдубуттан туран дьол көрдөһө сылдьабын. Истибитим эрэ иһим айдаана, көрбүтүм эрэ күөмэй көйүүтэ»*. *““Маабыра (олорор). Бэйи эрэ, ити уол туох-туох диир? Уорбут даа буоллабына, миигиттэн кистиэ суох этэ ээ. Ама уорбут үһүө. Арай ол курдук өлөр, алдьанар быаҕа абааһы имнэниэ дуо?”*. *“Дьэкиим (көхсүн этитэр). Дьахтар барахсан санаата аһынааҕар кылгас диэн ити буоллаҕа. Ханна ойуун элбэҕий да, онно өлүү-сүтүү үксүүр, ханна суут-сокуон баарый да, онно сымыйа элбиир баҕайыта диэни истибит этинг дуо?”* *“Өрүүнэ (хараҕын саба бааммыт, ынчыктыыр, тайахтаах, аргыый кэлэн балаҕаны тула көрөр). Кырыыстаах кыраабытын, тыллаах эппитин курдук буолара кэллэбинэ буолар эбит. Тойон тангара онгоһуута кытаанах буоллаҕа...”*.
5. Буола турар быһыы-майгы туһунан, дьон, кэм туһунан ааптар бэйэтин санаатын персонаж нөнүө этэр.

А.И. Софронов ааҕааччы-көрөөччү итэҕэллээхтик ылынарын курдук суруйбут, кини олоҕу мындырдык билэрэ көстөр. Ону тэнэ, суруйааччы тылы уһулуччу билэр, саха тылын кыаҕын толору баһылаабыт. Ол курдук ааптар үгүстүк өс хоһооннорун, тылынан уус-уран айымньы халбаннаабат халыыптарын туттара геройдар тылларын уобарастарын күүһүн үрдэтэр.

Түмүк.

Алампа драматургията хатыламат характердаах, уһулуччу күүстээх санаалаах геройдардаах. Кинилэр олох уларыйытыгар тардыһаллар, көнүлгэ дьулуһаллар. Уобарастар айымны былаһын тухары сайдаллар, өйдөрө-санаалара, көрүүлэрэ уларыйар.

Алампа ийэ өйдөөх бөлүһүөк суруйааччы буолара драмаларыгар ордук чуолкайдык көстөр. Кини норуот олоһу көрүүтүн, сиэрин-ирдэбиллэрин, өйүн-санаатын уратыларын айымныларыгар уһулуччу талааннаахтык киллэрбитэ. Диринг философскай тосхоллоох драмаларыгар киһи дьылбатын, аналын туһунан анаарыылар, араас санаалар дьапталбаналлар.

Бу үлэ Анемподист Софронов айымнылары фольклорга диринник тирэбирэрин, диалогу оноруу искусствотун мунгутуурдук баһылаабыт суруйааччы буоларын, кини айымнылары ордук үчүгэйдик өйдүүргэ уонна сыаналыырга үөрэтэр. Саха тыла баай, кэрэ уонна уус-уран, эгэлгэ, кырааскалаах, сиздэрэй да эбит.

Туһаныллыбыт литература.

1. Алампа: кэпсээннэр, драмалар, сыһыарыылар/ [хомуйан онордулар: О.М. Слепцова уо.д.а.; киирии тыл суруйда В.Б. Огорокова]. – Дьокуускай: Бичик, 2001. – 192 с. – (Саха суруйааччылара оҕолорго).
2. Горохов С.И., Ефремов П.Е., Ойунская С.П. Киһи тыла – ох. Дьокуускай, 1982.
3. Илларионов В.В. Саха фольклора. Дьокуускай, 2000.
4. Поликрапова, Евдокия Михайловна. Төрөөбүт литература: 6 кылаас: хрестоматия: икки чаастаах/ Е.М. Поликарпова, Л.Ф. Молюкова, С.Г. Олесова; [А.Н. Байшев, А.В. Постникова ойуулар]. – Дьокуускай: Бичик, 2016. – с. – (“Саха оскуолата” систиэмэ). Ч. 1. – 2016. – 152 с. с.
5. Саха бэргэн тыла-өһө: үөрэххэ көмө матырыйаал / [хомуйан онордо И.И. Стручкова]. – 2-с таһаарыы. – Дьокуускай: Бичик, 2013. – 64 с.
6. Саха таабырыннара, өс хоһоонноро, чабырҕахтара / хомуйан онордо И.К. Попов. – Дьокуускай: Бичик, 2006. – 112 с.
7. Софронов А.И. Айымньыла/ Анемподист Софронов; [редкол.: А.К. Акимов уо.д.а.] – Дьокуускай: Бичик, 2005. – 448 с. (Саха литературатын классиктара). 2-с т.: Хоһооннор, поэмалар, кэпсээннэр, очерк, ыстатыйалар / хомуйан онордо В.Г. Семенов. –Дьокуускай: Бичик, 2005. – 448 с.
8. Софронов А.И. Айымньылар/ Анемподист Софронов; [редкол.: А.К. Акимов уо.д.а.] – Дьокуускай: Бичик, 2005. – 544 с. (Саха литературатын классиктара). 1-кы т.:Хоһооннор, поэмалар / хомуйан онордо В.Г. Семенова. – Дьокуускай: Бичик, 2005. – 544 с.
9. Софронов А.И. (1886-1935). Айымньылар/ Анемподист Софронов; [редкол.: Е.И. Михайлова уо.д.а.] – Дьокуускай: Бичик, 2005. – (Саха литературатын классиктара). Т. 3.: Драмалар/ хомуйан онордо В.Г. Семенов. –Дьокуускай: Бичик, 2008. – 544 с.
10. https://sah.wikisource.org/wiki/Олох-дьаһах,_кэргэн.